

Inauguracja budowy autostrady w Gdańsku

W poniedziałek dnia 18 września 1939 roku Gauleiter Gdańska Albert Forster zainicjował prace budowlane dla gdańskiej autostrady formalnie włączającej to miasto do sieci Państwowych Autostrad Rzeszy (Reichsautobahn). W skromnej uroczystości inauguracyjnej jaka miała miejsce w Królewskiej Dolinie (Koenigstal) w gdańskiej dzielnicy Wrzeszcz (Langfuhr) uczestniczyli przedstawiciele lokalnych władz, oraz około 200 bezrobotnych robotników z gdańskiej dzielnicy Nowy Port. W końcowym przemówieniu Gauleiter Forster życzył im wszystkim szczęśliwego zakończenia prac, a następnie około godziny 11:00 przed południem dokonał pierwszego wbicia szpadla oznaczającego formalne rozpoczęcie prac.

Mniej więcej takiej treści artykuły ukazały się w lokalnej gdańskiej prasie. Informowały o wydarzeniu które dzisiaj po prawie 83 latach jest praktycznie nieznane. Możliwe że głównym powodem był niefortunny czas tego wydarzenia - wciąż trwały działania wojenne przeciwko Polsce i temat był już jedynie lokalną ciekawostką, która nie zapisała się jakoś szczególnie mocno w ludzkiej pamięci. O jaką "autostradę gdańską" chodziło? Najbardziej znany nawet obecnie (to jest w roku 2022) projekt autostrady Berlin-Królewiec był już w realizacji od roku 1934. W roku 1939 w rejonie Gdańska nie prowadzono żadnych prac z nim związanych, a w dodatku jego przebieg zaplanowano około 15-20 km na południe od miasta - więc to nie było to. Wstępne i lakoniczne informacje na ten temat podaje treść tablicy informacyjnej jaka była ustawiona na miejscu uroczystości. Widać ją na nielicznych fotografiach jakie wykonano w czasie trwania tej uroczystości. Jedną z nich wykorzystano jako powszechnie dostępną kartkę pocztową - zwiększało to więc szanse na jej zachowanie i dostępność nawet po długim czasie. Jej reprodukcję przedstawia poniższa ilustracja:

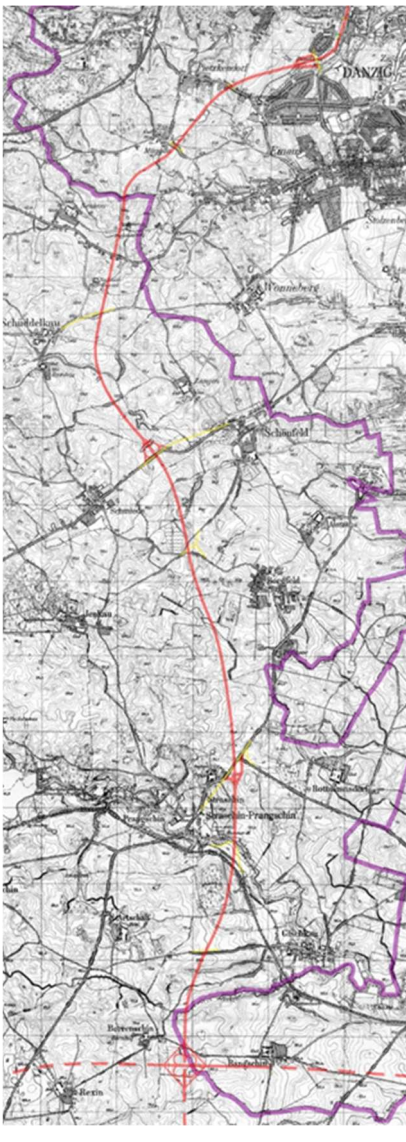
Ilustracja 1: Inauguracja budowy "gdańskiej autostrady" (1939)

Napis na tablicy "odcinek Gdańsk-Berlin" sugeruje bezpośrednio połączenie Gdańska ze stolicą Rzeszy - Berlinem. Ogólne nawet dane jakie dotychczas podano podpowiadają więc, że "gdańska autostrada" musiała być

jakimś odrębnym autostadowym połączeniem między miejscem inauguracji a RAB Berlin-Królewiec. Odnalezienie jego ewentualnych pozostałości wymagało więc dokładnego określenia punktu początkowego (a więc miejsca uroczystości). Charakterystycznym i pomocnym punktem odniesienia dla tych poszukiwań były widoczne na fotografii z lewej strony w tle budynki osiedla Alberta Forstera (Albert Forster Siedlung). Istnieje ono w Gdańsku do dzisiaj jako "osiedle Wileńska"- więc lektura współczesnych nawet map pozwoliła na ostateczne i dokładne określenie poszukiwanej lokalizacji. Obecnie jest to teren miejskich ogródków działkowych u zbiegu ulic: Powstańców Warszawskich i Wileńskiej. Według archiwalnego zdjęcia - wtedy był to otwarty podmiejski teren z rzadką zabudową mieszkalną. Zakres i przebieg wykonanych prac związanych z przygotowaniem do budowy "gdańskiej autostrady" jest prawie niemożliwy do znalezienia w oparciu o współczesne mapy i zdjęcia satelitarne lub lotnicze. Prawie wszystkie ślady prac ziemnych pochłonęła już współczesna zabudowa miejska. Proces ich likwidacji był mocno zaawansowany już 7 lat po

zakończeniu II wojny światowej. Na podstawie tylko współczesnych map, zdjęć lotniczych oraz satelitarnych nie jest możliwa rekonstrukcja tego projektu.

W tym celu należy korzystać wyłącznie z materiałów starszych. Wynik moich wieloletnich badań w tym zakresie opartych na tego rodzaju archiwaliach schematycznie przedstawia ilustracja 2. Na potrzeby tego artykułu nie mogę niestety zamieścić dużej i dokładnej rekonstrukcji jaką już wykonałem w skali 1: 5000 - zmniejszenie jej rozmiaru odbyłoby się kosztem czytelności, więc kompromisowo zamieszczam to co do tego celu było odpowiednie.

Ilustracja 2: projekt przebiegu "gdańskiej autostrady" na tle granic administracyjnych Wielkiego Gdańska (1942)

Na szerszą skalę prace w terenie ruszyły dopiero wiosną 1940 roku i trwały stosunkowo krótko - do 14 września 1941 roku¹. Początkowo przy pracach zatrudniano bezrobotnych kierowanych do tego zajęcia przez Państwowe Urzędy Pracy. Stopniowo byli oni zastępowani przez robotników przymusowych (głównie pochodzenia żydowskiego) kwaterowanych w RAB Lagerach lokalizowanych w pobliżu budowy. Zakres wykonanych prac całego projektu obejmował wyłącznie wstępne prace ziemne na

¹ E.Schütz & E. Gruber *Mythos Reichsautobahn - Bau und Inszenierung der Straßen des Führers 1933-1941*, s.64

dość dużą skalę oraz conajmniej 7 małych betonowych przepustów dla małych lokalnych rzek i polnych potoków odwadniających jakie znajdowały się na szlaku przyszłej autostrady. Z niepotwierdzonej relacji ustnej jest wzmianka o istnieniu betonowych fundamentów dla mostu autostradowego na rzece Radunia pod miejscowością Straszyn.

W miejscu spodziewanego odgałęzienia "gdańskiej autostrady" od RAB Berlin-Królewiec w kierunku centrum Gdańska odnalazłem ślady przygotowań do budowy skrzyżowania typu koniczyna (Kleeblatt). Więc - jak się okazało - miała ona mieć swoją kontynuację dalej w kierunku południowym. **W toku moich dalszych badań okazało się, że "gdańska autostrada" w rzeczywistości była pierwszym odcinkiem projektu RAB Gdańsk-Poznań.**

Piotr Zembrzuski